

"Tekemmül-ü mebadi ise; fûnun-u ekvanın tohumlarını sulb-ü hilkatten zamanın terbiyegerdesi bir zemine ilka' ile telkîh eder. O tohumlar ise tedricî tecrübeler ile büyür ve neşv ü nema bulur." İzah eder misiniz?

"Mazide nazarî olan bir şey, müstakbelde bedihî olabilir. Şöyle tahakkuk etmiştir:

"Âlemde meylü'l-istikmal vardır. Onunla hilkat-i âlem, kanun-u tekâmüle tâbidir. İnsan ise, âlemin semerat ve eczasından olduğundan, onda dahi meylü'l-istikmalden bir meylü't-terakki mevcuttur. Bu meyil ise telâhuk-u efkârdan istimdatla neşv ü nema bulur. Telâhuk-u efkâr ise, tekemmül-ü mebâdiyle inbisat eder. Tekemmül-ü mebâdi ise, fûnun-u ekvânın tohumlarını sulb-ü hilkatten zamanın terbiyegerdesi bir zemine ilka ile telkih eder. O tohumlar ise tedricî tecrübelerle büyür ve neşvünema bulur."(1)

"Tekemmül-ü mebadi" kelime olarak **alt yapının gelişmesi; bir şeyin başlangıç prensiplerinin ve temellerinin zaman içinde gelişmesi ve mükemmel bir hale gelmesi** anlamına geliyor. Yani bir şeyi netice veren ilk unsur ve sebeplerin ibtidailikten (*ilkellikten*) mükemmelliğe doğru gitmesi demektir.

Mesela, insanlığın ilk döneminde fen ilimleri gayet basit, sınırlı ve ilkel idi. Ama zamanla ortak akıl ve çaba, bu ilkel başlangıca yeni bilgi ve tecrübeler katarak fen ilimlerin gelişmesine ve büyümesine vesile olmuş ve en nihayetinde bugünkü haline gelmesine sebebiyet vermiştir.

İnsanlığın ortak akılı ile **mebadi** (*bir şeyin başlangıcı ve alt yapı*) arasında etkileşim esası var. Önce ortak akıl alt yapıyı geliştiriyor, sonra alt yapı ortak akla yeni kapılar yeni pencereler açarak bir gelişim döngüsü yaşıyor.

Alt yapı, birikim ve tecrübe öyle bir seviyeye geldi ki, ilkel tekerli araçlardan insansız araçlara kadar ilerledi. Yani ilk tekeri bulan insanlar, insanlık için çok büyük bir alt yapı oluşturdu, ama zamanla ortak akıl bu alt yapıyı geliştirerek uçak, tren, insansız araçlara kadar getirdi.

(1) bk. [Muhakemat, Birinci Makale, İkinci Mukaddeme.](#)

İlgili ders videosu için tıklayınız:

[Prof. Dr. Şadi Eren, Muhakemat Dersleri \(3.Bölüm\)](#)